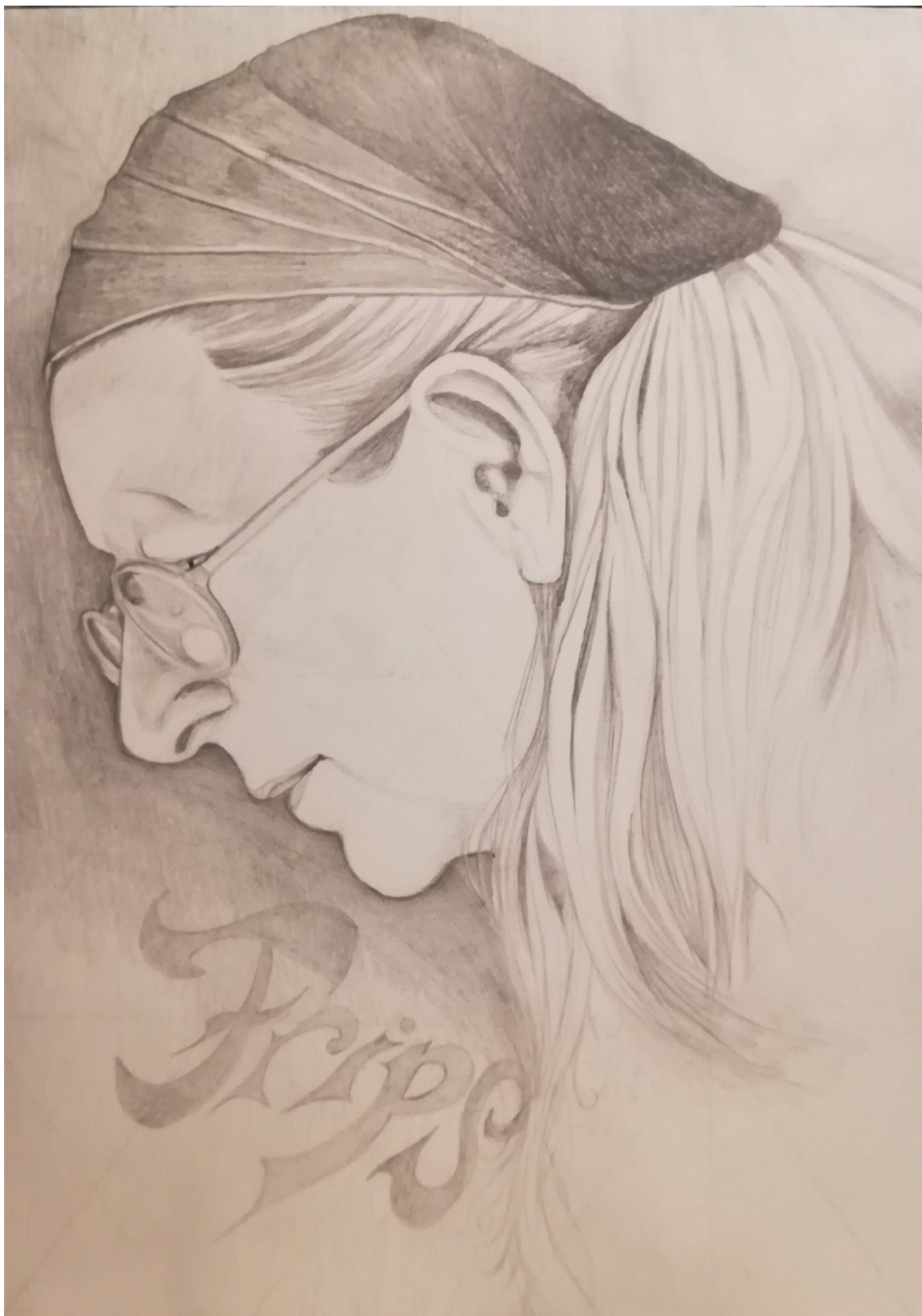

Kunst met de kracht van de diepste dromen

*Een interview met Frips – de Belgische grafische artieste
Ria Bauwens*

Kunst met de kracht van de diepste dromen

Een interview met Frips – de Belgische grafische artieste

Ria Bauwens

Ik hoorde iets achter de kast, verschoof ze een weinig, keek en wurmde mij erachter, liet me dan naar beneden glijden en merkte daarop dat ik opgezogen werd door een ronkend muizenhol. Maar de pijp verbreedde zich ineens en glinsterende roltrappen brachten mij met grote snelheid naar de diepte. Daar kwam ik met een klap in het mulle zand terecht: ik bevond mij aan de oever van een bergbeekje waarvan het water krioelde van minuscule vogeltjes die in een koor onder de leiding van Leonard Bernstein de kleine nachtmuziek tsjilpten totdat alles verzwond in een warme en luid bruisende waterval. Ik had het sas van een glazen WC doorgetrokken en de badkamer vulde zich met water tot een ware zee met wilde golven waarop stoomboten gevuld met elektrische sinterklazen.

Iedereen zal het bovenstaande verhaal herkennen als een droom, die immers getypeerd wordt door zijn acausaal aaneen breien van feiten – meestal beelden van de voorbije dag maar ook gebeurtenissen uit de vroegste kinderjaren die kennelijk nog niet werden verwerkt. Want onze hersenen zijn als een grote maag die geestelijk voedsel te verteren krijgt, zware kost soms, vet en zuur en zouten, bittere pap en harde brokken, plastics dezer dagen ook en allerlei vreemde eenden die er eigenlijk niet horen in te zitten en die wachten op een kotspartij welke het brein verlossen zal van wat nu eenmaal niet meer te reduceren is, niet voedzaam of zelfs uiterst giftig.

Frips: Maar dat is nu ook het wezen van die toch wel wat vreemde doch relatief onbekende en sterk onderschatte kunstvorm die wij de collage noemen: de droom.

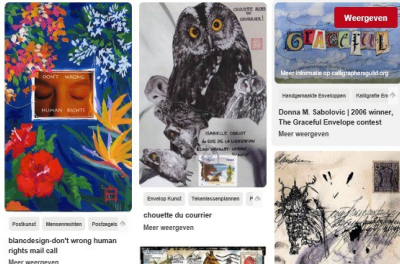
Hoezo?

Frips: Bij het creëren van collages droomt de kunstenaar in feite terwijl hij wakker is: zijn slapend, dromend brein dicteert zijn wakkere handen zoals dat het geval is bij het zogenaamde automatische schrijven.

Dan is de collagemaker in feite een soort medium?

Frips: Wel, op de een of andere manier vormt hij aldus inderdaad het medium van een seance en is zijn product de materialisatie van het ectoplasma dat bij het oproepen van geesten uit de mond van die bijzondere pioniers vloeit gelijk de immateriële melk of de stroperige mistgordijnen welke zich een enkele keer hebben verhard tot fragiele fragmenten van ledematen als van een kalken beeld, nu nog met zorg bewaard in een beroemd museum.

Blader door Postkunst, Mensenrechten en n

Maar is dat wel wetenschappelijk correct?

Frips: Kunst is geen wetenschap maar dit zijn alvast zaken die heel wat grote wetenschappers levenslang hebben geboeid, denk maar aan de Nobelprijswinnaars in de fysica Marie en Pierre Curie die zich ook bogen over het stralingsfenomeen dat onze wereld in geen tijd zo blijvend en ingrijpend heeft veranderd!

Wat is een collage dan, uiteindelijk?

Frips: Een collage is een samenstelling, een aaneenrijging van reeds bestaande beelden die op hun beurt fragmenten zijn uit een gedeфраgmenteerde eenheid. Achtergelaten onderdelen van vergane universa zoeken in de droom elkaars gezelschap op en vormen nieuwe werelden op staande voet.

En hoe gebeurt dat?

Frips: Defragmentatie geschiedt met messen, schaar en scheuren en voor een geslaagde reconstructie volstaan canvas, kleefband, nietjes, lijm of 'colle' – de grondstof van 'collage'. En de chemie van het splitsen en het scheikundige reageren speelt zich niet alleen af in het stoffelijke tafereel: met nog veel meer effect voltrekt het zich in de geesten van de kunstenaars en in de breinen van de toeschouwers, de leken, de wakkeren die met de lichte schommelingen welke het tafereel teweeg brengt, indommelen en binnenwandelen in de droom.

Ik hoorde iets achter de kast, verschoof ze een weinig, keek en wurmde mij erachter...?

Frips: Ja, maar in feite staat de collage hier in functie van nog een andere artistieke vorm: de *mail art*.

Mail art?

Frips: Dat is een kunstvorm uit de *golden sixties* welke gebruik maakt van het verkeer per post en waarvan de musea zich derhalve alom te land, ter zee en in de lucht bevinden.

Willen mail-art-artisten de materie dan overstijgen?

Frips: Mail art wil ontkomen aan het in feite weinig benijdenswaardige lot dat tot voor kort alle andere vastgeketende kunsten deelden – weliswaar in een verleden tijd, want vandaag vullen zowel muziek als beelden onze ether.

Vastgeketende kunsten?

Frips: Wat de *mail art* voor heeft op de andere artistieke vormen, is dat zij vooralsnog ontsnapt aan de ketenen van het geld en het bezit zodat zij de naam van openbaar kunstbezit waard is in de meest letterlijke zin.

Openbaar kunstbezit?

Frips: Het mag pretentiefus klinken, maar de mail art prijkt eigenlijk als een triomferende kroon op de droom van de democratie. Ze overstijgt het bastion van privaatbezit en kapitalisme en ze brengt andere einders in het vizier, einders die ons via de droom bereiken, via het aaneenrijgen van fragmenten van een oude en verscheurde of vergane wereld, welke ze aaneenrijgt tot een nieuw geheel, een kunsthuis dat zich heeft bevrijd van het versmachtend juk van de bezitterigheid.

Maar zo lijkt het wel een kunstvorm die wil gaan aanleunen bij het natuurschoon?

Frips: Het vallen van de bladeren, de sterrenhemel, de wolkenluchten en de bloemenprachten in de weiden worden, omdat zij nu eenmaal gratis zijn, niet naar waarde geschat. Maar gelukkig worden zij om diezelfde reden ook met rust gelaten. Of zo zou het toch moeten zijn, want vergeten wij de milieucatastrofe niet...

Mag ik u vragen waar u uw werk situeert?

Frips: In mijn huis achter mijn buro, haha! En in verbinding met mijn mailart- en collage-vrienden... Ons werk is er om gedeeld te worden, er wordt immers geregeld samengewerkt met anderen... Maar als ik het moet situeren binnen de kunststromingen, zou ik het een vervolg noemen op Dada en Fluxus.

Fluxus?

Frips: Alles is vloeibaar en verandert voortdurend. Niemand kan twee keer in hetzelfde water stappen – aldus verwoordde Herakleitos het al, en is hij niet de oudste onder de Helleense filosofen?

Wat is volgens u de functie van kunst en specifiek van de kunstvorm die u beoefent?

Frips: Kunst is er uiteraard altijd in de eerste plaats voor de kunstenaar zelf: het kan een ontspanning zijn, een bezinning of, onder mensen die ervoor open staan, een communicatiemiddel. Het bereik is wat het is.

Onlangs beweerde de Chinese kunstenaar Wei Wei ter gelegenheid van een bezoek aan ons land dat kunst geëngageerd moet zijn ofwel geen kunst is. Schoonheid om de schoonheid – *l'art pour l' art* – kan volgens de meeste hedendaagsen niet langer kunst zijn. Ook amusement is voor hen geen kunst. Denkt u daar dan anders over?

Frips: Kunst wordt uit zichzelf 'geëngageerde kunst' van zodra de interactie raakpunten krijgt. In de mailart heeft men het dan over '*calls*'. Ikzelf ben een aantal *calls* gestart, onder meer de *call* '*Don't Wrong Human Rights*', de *call* '*Happy unbirthday*' en de *call* '*No Meat Today*'.

Calls?

Frips: Een *call* is een oproep. Met een *call* roep je collega-artisten op om te gaan nadenken over een thema – dat kan een politiek thema zijn, een onderwerp uit het sociale leven of gewoon een idee. Er wordt eerst nagedacht over hoe het onderwerp kan gevisualiseerd worden en in een tweede fase worden de bevindingen samengebracht op één locatie en tentoongesteld. Vandaar kan men dan toch spreken over een aanzienlijk gemeenschappelijk engagement.

En de toeschouwer?

Frips: Kunst wordt altijd gemaakt door een persoon en dus kan het niet anders of zij straalt een idee of een gevoel uit. Soms lijkt schoonheid de bovenhand te hebben maar in heel wat werken verbergt zich nog een diepere betekenis en dan is het aan de kijker of de observator om die te ontdekken. Dat vraagt uiteraard rust en tijd en daarom ook mag men beweren dat een museumbezoek een retraite is, een zich terugtrekken uit de wereld om via een of meerdere kunstwerken tot bezinning te komen en wat dieper te gaan nadenken. U weet dat men aan een goed kunstwerk een functie kan toeschrijven welke vergelijkbaar is met die van de koan uit het zen-boeddhisme: het kan een schok teweegbrengen, het kan bewondering losmaken, maar het vraagt altijd een investering van tijd en aandacht vanwege de toeschouwer om voorbij de oh's en de ah's door te kunnen dringen tot de essentie, de betekenis.

Als ik het goed begrijp, werkt kunst dan in zekere zin autonoom – dus niet zozeer vanuit een persoonlijke wil of vanuit een persoonlijk project maar vanuit het onderbewuste?

Frips: Juist, het gemeenschappelijke onderbewuste, het collectief onderbewuste van Carl Gustav Jung.

Maar heel wat kunstenaars benadrukken toch het persoonlijke in de kunst. De Belgische kunstenaar Kris Lippeveld bijvoorbeeld, stelt dat je je wil nodig hebt om iets controversieel naar buiten te brengen:

Kris Lippeveld: Ik begrijp niet wat men bedoelt waar men beweert dat niet zozeer de persoonlijke wil maar veeleer het collectief onderbewuste aan het werk is bij het creëren van een kunstwerk: waarom zou een kunstwerk niet vanuit een persoonlijke wil werken? Zelfs al werk ik volledig op basis van het onderbewuste door beeldfragmenten zonder doel aan elkaar te rijgen, dan nog is het mijn eigen wil die achteraf gezien via dat onderbewuste vertaald wordt naar een symbolisch beeld – vanzelfsprekend samen met al mijn op instinct berustende neigingen. Een eigen wil is deel van ons en daarom gaat een kunstwerk *ook* daarvan uit. Want een werk kan ook contra-intuïtief zijn, bijvoorbeeld als een politieke mening maakt dat je niet van het instinct zelfbehoud kunt uitgaan: je hebt je wil nodig om iets controversieel naar buiten te brengen.

Bent u het hiermee dan niet eens?

Frips: Uiteraard wel. Ik beweert immers niet dat alleen het onpersoonlijke aan het werk is. Volgens mij is kunst altijd een interactie tussen twee polen: het ik en het

collectief, het bewuste en het onbewuste, het verleden en de toekomst, wat is en wat zou moeten zijn. Ziet u: kunst schept een spanningsveld, het is een wipplank voor het lanceren van nieuwe dingen. Ik ben niet alleen met de stelling dat kunst de wereld kan veranderen. Niet alleen kunst uiteraard, dat heb ik ook niet gezegd, maar kunst is een belangrijk ingrediënt, zoals de droom een belangrijk onderdeel is van ons leven: alles bestaat eerst in de droom, ook de harde wetenschap.

Ja, dat lijkt ook de overtuiging te zijn van de Vlaamse schrijver Ludo Noens:

Ludo Noens: Het Collectieve Onbewuste van Carl Gustav Jung sluit aan bij andere mentale modellen, het ene al wat rationeler dan het andere. Vergelijk het hedendaagse begrip meme, 'besmettelijk (cultureel) informatiepakket', 'mentale virus' van bioloog Richard Dawkins. Of het 'morfogenetisch veld' van bioloog Rupert Sheldrake, naast Jungs universele 'archetypische beelden'. Ook bijvoorbeeld de courante modes, stijlen, trends, de zeitgeist, de gelijktijdige verspreiding van similaire ideeën en innovaties. (...) In de esoterische context is de zogenaamde egregore iets gelijkaardigs. (...) Maar dat is stof voor een uitgebreid artikel.

Zijn dat herkenbare dingen voor de kunstenaars die collages maakt vanuit het collectief onderbewuste?

Frips: Het probleem van de kennisextractie is niet de taak van de kunstenaar: de artiest maakt zijn kunstwerk, hij doet het gewoon en hoe hij het doet, is eigenlijk niet zijn probleem. Het is ook niet het probleem van de schrijver om zijn eigen tekst te gaan bespreken, de stijlmiddelen te analyseren en alles in een historische context te gaan plaatsen. Een chauffeur hoeft niet te weten hoe de motor van zijn wagen draait. Wij hoeven geen anatomie te studeren om ons te kunnen voortbewegen. Er zal dus wel iets van aan zijn, van dat verhaal over het collectief onbewuste, maar nogmaals: dat valt buiten mijn terrein.

Ria Bauwens (°1964) woont en werkt in Sint-Amandsberg bij Gent, de wereldvermaarde kunststad die haar inspireert. Haar werk kan geraadpleegd worden op de volgende sites: <http://www.frips.be/> ; <https://www.pinterest.com/pin/138978338470592401/> en <https://www.facebook.com/Necessityofnonsense-collage-230169134111084/>

Over de mede-auteurs:

Ludo Noens is een Vlaamse free-lance journalist, fiction-auteur, essayist en vertaler, vooral bekend om zijn bijdragen over paranormale en fantastische fenomenen. Hij publiceerde talloze boeken en artikels bij onder meer Bres, Elmar, Hadewijch, Pandora, Zilverspoor en Aspekt en in vele kranten en periodieken. Tevens is hij sinds 1985 uitgever van het literair kwartaalblad *Portulaan*.

Kris Lippeveld is meester in de schilderkunst aan het Hoger Sint-Lucasinstituut te Gent, hij is een vooraanstaand hedendaags grafisch kunstenaar en schilder. Hij is auteur van onder meer een werk over Fernand Léger.

(J.B., 24.01.2018)